

en, heeft  
g. gehou-  
den weg  
en cencr  
heid be-  
n over-  
men naar  
afwijking  
dat de be-  
d, om aan  
i, op ver-  
des een  
te roepen.  
uws. Maar  
dan deze  
? Het viel  
opleiding  
en op twee  
ik werden  
de namens  
bifvoegde  
ken moest  
voor een  
Wij wisten  
ou kunnen  
ode, zeide  
ergadering  
de leden):  
ijlen prof.  
naar, met  
benoemd  
van een  
En geen  
uitteengaan  
zigen) dus  
de Synode.  
mede niet  
Arnhem  
s waren,  
e Synode  
ngenomen  
veest, zou  
daan met  
e voeren.  
de moge-  
e Synode  
nadenken  
ler school  
self op een  
ndringen.  
nmen op,  
redmiddel  
en, door  
m.  
ds plaats.  
Kerkboede  
engewone  
e Bazuin  
zullen be-  
het voor-  
leen door  
men wor-  
vrij heb-  
stellen.  
p wijzen,  
d moede  
deede zou  
worden  
a en dus  
de meer-  
ou willen  
oo gaarne  
t vroede  
wat deze  
definitieve  
genomen  
ne School  
e Bazuin  
erwijzen.  
hem zeer  
ner buit-  
al het  
doen in-  
zeer de  
reëning  
thema's  
nen. En  
teit weer  
hem niet  
reëning  
van de  
ten over  
echt Ds.  
en ambt-  
Ds. Gis-  
nemens  
ging voor  
gen mee-  
Ongade-  
Bavinck-  
n dat al  
en oor-  
at al te  
agewone  
dan ver-  
gebruik  
iets dan  
men, zij  
leedijk  
e hoog-

Gods Woord. En geheel in overeenstemming daarmee, toont ons de wetenschap der hygiëne, dat het menschelek lichaam er op is aangelegd, om ongekend te blijven, en elke bekleeding een belemmering is voor de normale werking der huid.

Toch is hiermede niet genoeg gezegd. De dwaze voorstelling, alsof de mensch in half dierlijken toestand naakt zou hebben gelopen en daardoor juist zijn afkomst van het dier bewijzen zou, kan niet beter weerlegd worden, dan door op het sterk sprekende feit te wijzen, dat juist het dier van nature een kled draagt en de heerlijkheid van den mensch daarin uitkomt, dat hij geen kled heeft.

Al wat hier is, toont het lichaam niet, maar verbergt het achter een kled. De visch draagt een kled van schubben. De vogel een donzig vederen gewaad. Het viervoetig gedier een zachte vacht. En de heerlijkheid van het dier schuilt juist in die silven schubben, in die rijke vederen pracht, in die fluweelen vacht. Ontneem het dier dit natuurlijke kled, toon het in zijn naakte vormen, en alle sieraad is weg. Het kuiken, dat pas uit het ei kroop, het jong van het konijn, dat noch geen haren heeft, zijn wanstaltig voor het oog. En het schoonste dier, waarvan ge de vacht hebt afgenomen of de veeren hebben uitgeplukt, heeft daarmee al zijn pracht verloren. De schoonheid van het dier zit niet in het naakte lijf, maar in het kled, dat het van nature draagt. Het naakte dier is leelijk.

Bij den mensch daarentegen is juist het naakte lichaam het schoonste sieraad, dat God hem schenkt. Het behoef geen silven schubbenpantser, geen in alle kleuren van den regenboog prikkende vederendos, geen als satijn zoo zachte harige pels. De schoonheid van het menschelek lichaam schuilt in die doorschijnende huid, die de blauwe aderen en het roode bloed laat doorschineren door het transparante wit; die al de vormen en omtrekken van het lichaam in hun sierlijke ronding doet uitkomen; die niet dient om te verbergen maar juist om de pracht en weelde van het menschelek lichaam aan ons oog te openbaren.

Wilt ge, dan heeft God aan het dier het kled geschonken om de armoede van het lichaam te bedekken. Het lichaam van het dier is niet het volmaakte kunststuk van de schepping Gods. Bij het dier is vleesch en been nog niet tot een harmonisch geheel geworden; het evenwicht en de symmetrische vormen ontbreken; het vleesch heeft de overhand en is nog geen instrument geworden van den geest. Daarom verbergt God deze in zich zelf onvolmaakte en onschone vormen achter een kled, en het is juist in dat kled, dat het dier zijn sieraad ontvangt. Waar dat sieraad bij het dier ontbreekt, zooals bij het nijlpaard en het varken, daar staat het onder de dieren in schoonheid het laagst.

Eerst in het menschelek lichaam heeft God de Heere het volmaakte kunststuk zijner schepping geformeerd. De wonderrijke rijkdom aan tinten van de menscheleke huid is zoo groot, dat de schilders op hun palet schier geen verwen kunnen vinden om het blanke, doorschijnende van de huid na te bootsen; slechts enkelen van de beroemdste schilders, zooals Rubens, zijn er in geslaagd met hun penseel die vluchtige en telkens wisselende kleurschakeringen van de menscheleke huid te grijpen en weer te geven op het doek. En niet alleen wat den rijkdom aan kleur aangaat, maar evenzeer wat het symmetrische en het harmonische van den vorm betreft, staat het menschelek lichaam onder alle schepselen bovenaan. De kunstenaars beweren, dat er geen schoonheidsidee van vorm in heel de schepping te vinden is, die niet in het menschelek lichaam haar hoogste uiting vindt. De zuiverste symmetrie bestaat tusschen de beide helften van het lichaam. De gulden snede, die de harmonie der proporties beheerscht, ligt aan heel het menschelek lichaam in zijn verhoudingen ten grondslag. Het slank opgerichte lichaam is gelijk aan een zuil en het kogelvormige hoofd is de kroon, die het lichaam draagt. De zacht gewelfde lijnen van borst en heup zijn een genot voor het aesthetisch ontwikkeld oog. En wat bovenal aan het menschelek lichaam zijn onoverwinnelijke schoonheid verleent is, dat hier het vleesch zoozeer instrument van den geest is geworden, dat door de stof heen als door een albasten lamp de ziel u tegenschittert. Het menschelek gelaat, het sprekend oog, het teekenend gebaar van de hand, dat alles is spiegelbeeld der ziel.

Die wonderlijke schoonheid van het menscheleke lichaam heeft God geschapen, opdat we daarin zijn scheppingskunst bewonderen zouden. Daarom verborg God die schoonheid niet, maar stelde ze zonder kled uit voor liet menscheleke oog. Alle andere sieraad van schub of veer, van dons of vacht zou hier slechts een vermindering van schoonheid zijn geweest. Het menscheleke lichaam werd naakt geschapen, omdat het geen ander sieraad dan zijn eigen schoonheid noodig had.

Wanneer dan ook enkele natuuronderzoekers gemeend hebben, dat de mensch oorspronkelijk evenals het dier met een kled van haar overdekt was, dan is dit niets dan een onderstelling, die door geen enkel feit wordt bewezen. Wel zijn enkele menschen ruiger dan anderen en vindt men ook nu nog naast de gladde Jacobs de harige Kraus's. Zelfs kan in enkele gevallen die harigheid zoo sterk worden tot op het gelaat toe, dat het menscheleke schier weg gaat en het dierlijke de overhand neemt, zoodat men zulke abnormale menschen dan ook „hondmenschen" noemt. Maar niets geeft recht om daaruit af te leiden, dat de mensch oorspronkelijk zulk een haarkled zou hebben gedragen. Reeds het eenvoudige feit, dat hij de zoogenaamde natuurvolken de haarontwikkeling juist uiterst gering is en zelfs bij den man de baard nauwelijks tot ontwikkeling komt, is hier-

tegen het meest afdoende bewijs. Reeds lang hebben nauwkeuriger onderzoekers er op gewezen, dat ieder menschelek lichaam geheel overdekt is met bijna onmerkbaar haartjes, die voor de goede functie van de huid noodig zijn. Niet alleen het ruwe gelaat van den matroos, maar evengoed het blanke armpje van het pas geboren wicht is met die haren bedekt. Juist daardoor ontstaat die zachte donzige tint, die aan het waas van den perik herinnert. In enkele abnormale gevallen kan deze haargroei nu zoo toenemen, dat heel het gelaat en de borst ermee overdekt worden, maar deze haargroei heeft altijd haar eigenaardige kenmerken waardoor ze van den haargroei van het dier onderscheiden blijft. De beroemde anthropologen erkennen dan ook, dat uit deze abnormale verschijnselen allerminst mag worden afgeleid, dat de mensch in zijn oorspronkelijken toestand evenals het dier met een harige huid zou zijn bedekt geweest. Voorzover het historisch onderzoek reikt en men overblijfselen van menschen van duizend jaren her heeft gevonden, valt er geen spoor van te ontdekken, dat de mensch vroeger meer behaard zou zijn geweest dan thans. Het menschelek lichaam bleef al deze eeuwen zichzelf volkomen gelijk.

Heeft men alsoo helder ingezien, waarom bij den mensch in den staat der rechtheid het kled niet hoort, omdat het menschelek lichaam als het schoonste meesterwerk van den Schepper geen ander sieraad behoeft, dan zal het ook begrijpelijk worden, waarom de Schrift in zoo rijke taal de schoonheid van het lichaam van den mensch ons voor oogen stelt en waarom onze schilders en beeldhouwers geen hooger ideaal kennen, dan het menschelek lichaam af te beelden.

In Salomo's Hooglied wordt beurtelings door den Bruidegom en de Bruid een schildering gegeven van de schoonheid van het menschelek lichaam, die slechts dan aanstoot kan geven, wanneer men daarin een prikkeling van zinnelijken lust meent te beluisteren. Maar wie verstaat, dat God het menschelek lichaam schiep om daarin de hoogste schoonheid ons voor oogen te stellen, opdat de mensch in dit kunststuk den Schepper bewonderen zou, die zal de heerlijke gedachte ook van dit gedeelte van het Hooglied begrijpen. Het is de Heilige Geest, die door Salomo de schoonheid van het lichaam beschrijft, zooals Adam en Eva in het Paradijs het alleen rein en heilig hadden kunnen aanschouwen, niet om daarmee den mensch te verheerlijken, maar om in het werk Gods zich te verlustigen. Zooals de kunstenaar zich vermeit in het beeld, dat hij geboetseerd heeft, omdat het beantwoordt aan zijn ideaal.

Natuurlijk wordt hiermede niet ontkend, dat deze beschrijving van de schoonheid van de Bruid en den Bruidegom ook een geestelijke betekenis heeft. Heel het Hooglied is heilige symboliek. Maar bij de meeste uitleggers is juist dit de fout, dat zij evenals bij de gelijkenissen van Christus elke trek van het beeld geestelijk willen overbrengen, en vergeten, dat het symbolische alleen dan tot ons spreekt, wanneer het in zijn eenheid gevat wordt. Wie bij de beschrijving van den Bruidegom vraagt wat in geestelijken zin beteekent, dat zijn hoofd van het fijnste goud is, zijn haarlokken gekruld en zwart als een raaf, zijn oogen als die der duiven, gewassen met melk, zijn wangen als welriekende speerijen, zijn lippen als lillen, druppende van vloeiende mirre; zijn handen als gouden ringen, gevuld met turkoois; zijn buik als blinkend elpenbeen overtoegen met saffieren; zijn schenkel en als marmeren pilaren, gegrond op voeten van het dichtste goud, en zijn gestalte als de Libanon, uitverkoren als de cederen, — die lost het één beeld op in tal van mozaiekstukken en pijnigt zich vruchteloos af om voor elk dezer trekken een geestelijke betekenis te vinden. Maar wanneer men verstaat, hoe hier in de rijkste taal en met de schitterendste beelden de schoonheid van het menschelek lichaam bezongen wordt, zooals het uit de handen Gods voortkwam, dan begrijpt men, hoe alleen dit beeld van het schoonste wat God op aarde schiep, dienst kon doen om het beeld te teekenen van Hem, die de schoonste is onder de menschenkinderen, omdat genade op zijn lippen is uitgestort. Daarom valt hier als in het Paradijs het kled weg, dat anders deze schoonheid verbergen moet. Alleen omdat het zoo hoogheilig is bedoeld, mocht dit in Salomo's Hooglied geschieden.

Dat ook onze kunstenaars, die in de wereld van het schoon leven, het liefst het menschelek lichaam afbeelden, hetzij in marmer gehouwen of gepenseeld, op het doek, is daarom op zich zelf niet af te keuren. Ook zou men hun onrecht aandoen, wanneer men hierin niets anders zag dan een speculeren op den zinnelijken lust van den mensch. Hoe schriklijk ook op dit gebied gezondigd is en wordt, niet het minst door de Fransche kunstenaars, toch staat een schilder als Michael Angelo, die de fresco's van den Oordeelsdag schilderde voor de Sixtijnse kapel te Rome, en een beeldhouwer als Thorwaldsen te hoop, dan dat dit lagere motief hen kon geleid hebben. Neen, in het hart der kunstenaars leefde wel degelijk de bewondering voor het schoone, dat God in het menschelek lichaam geschapen had, en daarom dorsten zij er naar om het ideaal dier schoonheid weer te geven zoo rein als het eens in het Paradijs bestond.

Dat de kunst hierbij schier altoos te ver ging en het kled geheel weg vallen liet, wordt door ons niet verpoeteld. Elke afbeelding van het menschelek lichaam naar het naakt model is in strijd met Gods Woord en leidt tot onzedelijkheid. Geen eerbare vrouw zal voor den kunstenaar het kled afleggen, dat haar schaamt dekt. Wat in het Paradijs kwam, omdat de mensch zonder zonde was, mag na den val in zonde niet. God zelf heeft om de schoon-

heid van het lichaam een kled gelegd, en niemand, ook de kunstenaar niet, heeft het recht om dat kled weg te nemen. Wanneer de Gereformeerden dan ook steeds alle kunst naar het naakt model hebben veroordeeld, dan hadden zij hierin volkomen gelijk. Niet Gods Woord heeft voor de kunst, maar de kunst voor Gods Woord te buigen.

Maar hoe streng wij dit gebod ook handhaven, en wel van harte zouden wenschen, dat de gereformeerde ouders hieraan ernstiger de hand hielden ook tegenover de afbeeldingen en voorstellingen, die onze jongelieden onder den naam van kunstschoon vaak in huis brengen, toch vergete men nooit, dat dit gebod alleen om der zonde wil gegeven is en het alsoo van den aanvang niet is geweest.

Wanneer de uitnemendste kunstenaars alle eeuwen door geen hooger roem hebben gekend dan om het menschelek lichaam af te beelden zooals God het schiep, dan ligt hierin het getuigenis, dat in de wereld van het schoon het menschelek lichaam de kroon spant. En dan verstaan we, waarom zelfs het rijkste en schitterendste kled, dat de mensch als sieraad thans zich omhangt, toch altoos een vernedering is.

God schiep den mensch zonder kled, juist omdat in hem het beeld Gods werd gevonden en daarom de volkomenste schoonheid ook over zijn lichaam lag uitgespreid.

**De quaestie van den dag.**

Niet zonder eenige spanning werd door ons het aangekondigde verweerschrift van Ds. Bos tegemoet gezien.

Dat de broeders, die te Arnhem de minderheid vormden, behoefte zouden gevoelen, tegenover de kerken rekenschap van hun houding te geven, was natuurlijk. En indien dit pleidooi een zakelijke verdediging van hun standpunt ware geweest, dan zou, trots het verschil in inzicht, deze poging met dankbaarheid zijn begroet.

Nog steeds is het niemand duidelijk, waarom het voorstel-Bavinck-Rutgers, dat schier aan alle wenschen, die dusver door de voorstanders der „eigen inrichting" waren geuit, tegemoet kwam, op de Synode om principieele redenen moest worden afgewezen.

Voor al baarde dit verwondering bij Ds. Bos, die op de Friese Synode met kracht pleitte voor de opnemng van Art. 1 en 2 in het Concept-Contract en nu op de Generale Synode, precies omgekeerd, verklaar kwam, dat in die Art. 1 en 2 voor hem het principieele struikelblok school om met het gewijzigde Concept-Contract mee te gaan.

Er was hier een zoo tastbare inconsequentie, dat het broederhart te vergeefs naar een bevredigende oplossing van dit zelfkundig raadsel zocht.

In ste echter, dat deze raadselen ons verklaard worden, plaatst de brochure van Ds. Bos ons voor een nog moeilijker probleem. Ds. Bos, zoo heet het, was het reeds te Utrecht met het Concept-Contract, dat met zijn naam droeg, niet eens. Toen hij op de Friese Synode het Concept aanbeval, deed hij dit a contre coeur. En eerst op de Generale Synode werd het masker afgelegd, en kon hij zich weer in zijn ware gedaante aan de broeders vertoonen.

Een dergelijke zelfverdediging maakt steeds een pijnlijken indruk. Hoe eer ze met den mantel der liefde bedekt wordt, hoe beter het is.

Evenmin kan gezegd worden, dat deze brochure, die een aanvulling bedoelt te zijn van wat Prof. Bavinck schreef, door historische getrouwheid uitmunt. Prof. Biesterveld wees reeds in de Bazuin op tal van onnauwkeurigheden, die in deze brochure voorkomen. Het is steeds moeilijk om de historie contemporaine met de noodige objectiviteit te beschrijven. Maar degenen, die dit moeilijke werk ondernemen, behooren althans nauwkeurig te zijn in het mededeelen der feiten. En ieder, die de vergaderingen bijwoonde waarop Ds. Bos doelt, weet, dat veel is verzwegen en veel niet juist is voorgesteld.

Het smartelijkst is echter, dat in deze brochure een doorlopende persoonlijke aanval gericht wordt op Prof. Bavinck. Dat in tijden van felle beroering, licht persoonlijke geprikkeldheid in het hart binnensluit, is te begrijpen. Maar een Christen heeft tegen die zondige neiging te strijden, en althans zorg te dragen, dat daaraan in publieke geschriften geen uiting wordt gegeven.

Ds. Bos zelf zal bij rijper nadenken er leed over dragen, dat in de hitte van den broederstrijd, zulke wapenen door hem zijn gebruikt.

Een veel gunstiger indruk maakt een tweede verweerschrift, n. l. de brochure van Ds. Elzinga, die in de *Kamper Kerkboede* een zevental brieven over de Synode schreef en deze onder den ietwat singulieren titel: „Synodale Brieven," in het licht zond.

Niet zonder humor en met Friese rondheid, wordt hier een beschouwing geleverd over de Arnhemse Synode. Al mag hier en daar een slag wat hard aankomen, ge draagt dit gaarne, omdat ge voelt, dat hier geen persoonlijke bitterheid, maar diepe smart over het verlies der Theologische School aan het woord is. Waar deze brochure ons een blik gunt in hetgeen omgaat in de harten van vele broeders, heeft ze voor ons blijvende waarde. En Ds. Elzinga behoort onder de weinigen, van wien naar waarheid getuigd kan worden, dat zij in dezen strijd zich-zelf zijn gelijk gebleven.

Dat hier en daar in de voorstelling der feiten een onjuistheid insluip, werd reeds door Prof. Bavinck opgemerkt. Ds. Elzinga had o. i. beter gedaan, bij de uitgaven zijner brieven deze onjuistheden te verbeteren. Eerlijk duurt het langst.

## Officiële Berichten.

### Classe Brielle.

De kerken derer Classe, vergaderd den 13 Nov. 11, namen inzake de eenheid van opleiding de volgende motie aan:

De Classe Brielle, vergaderd te Vlaardingen, den 13 Nov. 1902,

van oordeel,

dat het besluit der Synode te Arnhem inzake de opleiding voor de handhaving van de rechten der kerken voldoende waarborg biedt;

dat het niet uitvoeren van dat besluit, door de meeste stemmen goed gevonden en dus voor vast en bondig te houden, de kerken in steeds grooter moeilijkheden brengen zal;

verzoekt

dat spoedig een buitengewone generale Synode worde saamgeroepen, om het besluit der Synode van Arnhem inzake de opleiding tot uitvoering te brengen, voorzover dit aan de kerken mogelijk is;

besluit

dit verzoek ter kennis te brengen van de roepende Kerk voor de Prov. Synode van Zuid-Holland, en te plaatsen in *De Bazuin* en *De Heraut*.

A. DELFOS, ast.

Hollandsche, 27 Nov. 1902.

**MEETING**

der Friese Afdeling van den Nederl. Bond van Jongelings Vereenigingen op Geref. grondslag 6 November 1902.

II (Slot)

In het tweede deel van deze Meeting hield Dr. A. Kuyper Jr. van Makkum een rede over „Het Wezen des Geloofs".

In een inleiding wordt er op gewezen hoe tot twee malen toe in de geschiedenis een groote strijd is gevoerd om het geloof. Eerst in de dagen der Hervorming tegen Rome. Later tijdens de Revolutie om het bestaansrecht van het geloof als zoodanig.

In de eerste worsteling ging het om geloof en Bijbelgeloof, in de tweede om geloof en Wangeloof. Bij drietertel wenscht spreker daarom in dit referaat stil te staan:

1e. de strijd om het geloof bij de Revolutie;

2e. de strijd om het geloof bij de Reformatie;

3e. de Calvinistische beschouwing over het wezen des geloofs.

1e. *De strijd om het geloof bij de Revolutie.*

Bij het eerste punt werd in herinnering gebracht de definitie die Groen van Prinsterer van de Revolutie gegeven heeft: „Met Revolutie bedoel ik niet, een der menigvuldige gebeurtenissen, waardoor verplaatsing van het openbaar gezag teweeg gebracht wordt; niet enkel de omwentelingsvorm welke in Frankrijk gewoed heeft; maar de omkering van denkwijzen en gezindheid in geheel de Christenheid openbaar." „Die oude denkwijzen" wordt teruggevonden in een uitspraak van Hebr. 11: 1: „Het geloof nu is een vaste grond der dingen die men hoort, en een bewijs der zaken die men niet ziet".

Daarna werd stil gestaan bij het revolutionair stelsel van Immanuel Kant die de wereld van het kenbare beperkte tot het zinnelijk waarneembare, en hierdoor in beginsel de vader van de Revolutie is geweest.

Vervolgens werd de afkleding van het revolutionair standpunt aangehouden, in tegenstelling met de zoogenaamde ontwikkeling.

Eerst had men het Rationalisme dat het geloof wel liet bestaan, mits de menscheleke Rede maar de vierzaker spannen mocht, en naar hartelust het snoeiende hanteerde.

Daarna kwam het Naturalisme dat brak met heel de wereld van het bovennatuurlijke, en alleen met het natuurlijke rekening hield. „Toen werd het geloof als zoodanig gebannen, en zinnelijke waarneming was de enige methode der empirische school.

Daaruit werd ten slotte het Materialisme geboren, het stelsel der stofvergoding, loochening niet slechts van de bovennatuurlijke wereldorde, maar zeer bepaald van al het geestelijke in de natuur. Denken was slechts zweten van de hersens, liefde niets dan het bloeden van het hart. Eten en drinken het Avondmaal, zwemmen en baden de Doop.

Tegen de Revolutie, zooals die zich openbaarde in Rationalisme, in Naturalisme, en in Materialisme, komt nu heel de Christenheid in verzet, zich vasthoudende aan Hebr. 11: 1; en daarmee verdedigende de oude denkwijzen. Want drietertel is de weg om tot kennis te geraken. Daar is een weg der aanschouwing, maar daar is ook een weg der redeneering, en evenzeer een weg des geloofs. Het geloof is een „voor wat houden van wat mij medegedeeld wordt." Dit kan of menschelek of Goddelijk geloof zijn. Menschelek geloof noemt men het aanvaarden van menschelek getuigenis. Goddelijk geloof heet het beamen van een Goddelijk getuigenis.

Dat geloof behoort tot de menscheleke natuur, en wie het geloof als zoodanig wegneemt uit het menschelek leven, doet de menscheleke natuur geweld aan. Alleen hij, die het voor het geloof opneemt, komt op voor de rechten van den mensch en handhaaft de waarachtige vrijheid.

2e. *De strijd om het geloof bij de Reformatie.*

Deze ging niet tegen het Ongeloof, maar werd door onze Martelaren tegen Rome gevoerd. Deze strijd droeg een dubbel karakter. Vooreerst in verband met een Roomsche beginsel, en in de tweede plaats met een Protestantisch beginsel.

Nopens het Roomsche beginsel werd gewezen op het stuk van het „blind geloof", ook wel het „onontwikkelde geloof" genoemd. De Roomsche Kerk tocht een zeer scherp onderscheid tusschen geestelijkheid en leeken. De geestelijkheid mocht het weten, de leek mocht het gelooven. D. w. z. gelooven in dien zin, dat men geloof wat de Kerk gelooft, ook al weet men niet eens wat de Kerk belooft. Hieronder loopt door een onbewuste gedachte, dat de kennis maar opgeblazen maakt, en dat onwetendheid de moeder van den ootmoet (devotie) is.

Tweeterl voerde het Protestantisme hiertegen aan.

Allereerst, dat men niet moet gelooven, wat de Kerk gelooft, maar wat de H. Schrift openbaart. En voorts werd zeer beslist bestreden de verheffing van een „geloof zonder kennis" (het zoogenaamde blind geloof), op grond daarvan dat de H. Schrift juist vlak het tegenovergestelde leert. Bij teksten als Jesaja 53: 11, Joh. 17: 3 werd stil gestaan, en op uitspraken als Joh. 36: 12 en 1 Thim. 2: 4 en 1 Joh. 5: 20 wordt nadruk gelegd.

In verband hiermee werd er op gewezen, dat de Gereformeerden zeiven ook een leerstuk van het „onontwikkelde geloof" hadden, doch er iets anders dan Rome mede bedoelden. Men kan

de H. S. gelooven, in haar geheel, zonder met elk onderdeel daarvan speciaal bekend te zijn. Onontwikkelde geloof (fides implicita) zoo noemen zij het algemeene geloof in de waarheid der H. Schrift. Ontwikkelde geloof (fides explicita) noemen zij het geloof dat volledige kennis van al de bijzondere waarheden had, en die erkende.

Betreffende het Protestantisch beginsel werd er aan herinnerd dat dat immers juist gelogen was in het *solus fide* (alleen door het geloof en niet door de werken) van Luther. Het Protestantisme maakte juist een scherp contrast tusschen „geloof" en „werk" en sprak principieel daarmee uit, dat het geloot niet een werk, iets anders dan een actie was, en daarom wel te onderscheiden van een daad.

Rome maakt van het geloof een daad des menschen. Hier tegenover poeneerden onze vaders op grond der H. Schrift dat het geloof een „gave Gods" was. (Eph. 2: 8). En het waren de Arminianen geweest die dat Roomsche beginsel in de Protestantische Kerken hebben willen binnenlooden.

Het geloof — wel te onderscheiden van het gelooven — is een vermogen, hetwelk in natuurlijke zin genomen, aan alle menschen geschonken is, en wanneer het in bovennatuurlijken zin gebezigd wordt, een gave Gods is aan de uitverkorenen, bij de wedergeboorte geschonken.

Het gehoor is iets anders dan het hooren. Het gezicht is iets anders dan het zien. De spraak is iets anders dan het spreken. De smaak is iets anders dan het proeven. En zoo nu is het geloof iets anders dan het gelooven.

Gelijk de spraak het vermogen is om te kunnen spreken, en de smaak het vermogen om te kunnen proeven, zoo is het geloof het vermogen om te kunnen gelooven. Elk vermogen nu, aan ziel of aan lichaam geschonken, is een vrije gave Gods. Dat gaat door in het natuurlijke en in het bovennatuurlijke. Alleen datgene wat met of door het vermogen gedaan wordt, is een daad.

Na deze breede toelichting wordt nu gewezen op een zeer belangrijke uitdrukking in art. 22 der Gereformeerde Geloofsbelijdenis: „Doch wij verstaan niet, dat het, om eigenlijk te spreken, 't gelooven zelf is, dat ons rechtvaardigt; want het is maar een instrument, waarmede wij Christus, onze rechtvaardigheid, omhelzen". Het geloof is dus een instrument. En nu kan en ieder wel het onderscheid maken tusschen een „instrument" en het „werk" dat met een instrument verricht wordt.

Op twee uitspraken van Comrie wordt gewezen om dit duidelijk te maken. Vooreerst dat het geloof voor de ziel is, wat de hand voor een bedelaar is. En in de tweede plaats op dit citaat: „de smaak kan volmaakt zijn, schoon die nooit iets zoets geproefd heeft, maar daar is evenwel oer het proeven van de zoetigheid geen denkbeeld van; maar als het zoet geproefd is, zoo rijst het denkbeeld, niet door het nieuwe vermogen, dat men krijgt, om te smaken, maar door een nieuw voorwerp, waarmede het vermogen aangedaan zijnde, een denkbeeld dat wij niet hadden, verwekt wordt. Zoo is het ook met het ingewrochte geloof; dit wordt volmaakt en volkomen, ten aanzien van de heilichheid, in één punt des tijds, door de bovennatuurlijke werking des H. Geestes ingestort of wedegeleed, maar het komt tot zijn dadelijkheid naarmate van de gewaarwording".

Dit helder in te zien, is eisch van het Protestantisch beginsel tegen alle Pelagianische afdwaling. En zoo ook wordt verstaan hoe kleine kinderen zalig worden door een volkomen geloof (als gave Gods) en niet door het gelooven (als daad des menschen).

3e. *De Calvinistische beschouwing over het wezen des geloofs.*

Als het geloof nu een vermogen of instrument is, dan rijst nu de vraag, welke „macht" kan ik met dat „vermogen" uitoefenen, welke werkzaamheden kan ik met dat „instrument" verrichten.

Deze vraag werd van oudsher met een driedubbel antwoord beantwoord: kennis, toestemming en vertrouwen. Het onderscheid tusschen het historisch en zaligmakend geloof, zoowel bij het kennen als bij het toestemmen, wordt breedvoerig aangehouden.

Het historisch geloof kent in Gods Woord slechts historische waarheden, en stemt die toe als gewone geschiedenis. Maar het zaligmakend geloof ziet in Gods Woord Evangelische waarheden, aanschouwt in die Openbaring het Koninkrijk Gods, hetwelk de niet-wedergeborene zelfs niet zien kan. En dan is het toestemmen, niet slechts een bloot beamen: maar veel meer wat de berijming in Psalm 119 zoo schoon zingt:

„Ik grijp er naar, ik zal er heil uit wachten." En in de derde plaats werd het vertrouwen naast het „kennen" en „toestemmen" besproken. Er werd op gewezen hoe velen geloofsvertrouwen en geloofsverzekering willen vereenzelvigen. Dat mag niet, want het vertrouwen des geloofs raakt de vraag: wien ge uw vertrouwen schenkt, waar ge uw vertrouwen op stelt. Drielei antwoord is dan mogelijk: of op God, of op eenig creatuur, of op uzelf.

Het vertrouwen van het zaligmakend geloof op God en op Hem alleen vond een schoone uiting in de berijming van Ps. 13:

Dat Israel op den Heer vertrouwt,  
Zijn hoop op Gods ontferming bouw,  
En stil berust in Zijn beleid,  
Van nu tot in al' eeuwigheid!

Na gedachtenwisseling met enkele vrienden over enkele punten van dit referaat, dankt Ds. Boekenogee, de uittredende leider der vergadering, de vele vrienden voor hunne belangstelling, de sprekers voor hunne woorden, en gaat Prof. Biesterveld in dankzegging voor.

## Buitenland.

**Engeland.** Eene vermaning van den bisschop van Liverpool.

Dr. Chavasse, bisschop van Liverpool, heeft dezer dagen een woord gericht tot de geestelijken of predikanten zijner diocese. Hij liet zich daarbij zeer pessimistisch uit over den geestelijken toestand van de groote massa's volk in dat volkerrijk district. Hij deelde o. a. mede, dat de Zondagsscholen minder bezocht werden, zoodat in het laatste jaar er 154 onderwijzers en 367 leerlingen minder aan verbonden waren. Ook neemt het kerkbezoek onrustbarend af. Het bleek dat het strand, de rivier, het tennisveld enz. veel meer aantrekkingskracht uitoefende, dan de kerk.

Dr. Chavasse noemt het terecht een bovenmenscheleke taak om tegen dien stroom van verachtering en afval van God op te roeien en dien te doen ophouden. Hij wil echter, dat de predikanten met zich zelve zullen beginnen om te onderzoeken, of het zout ook bij hen smake-loos is geworden. Ook waarschuwt hij er hen voor dat zij onder den druk van dagelijks wederkerende, eenonigse werkzaamheden niet,